

Skilsmisse

Delt bosted – hva sier forskningen?

Agnes Andenæs

agnes.andenas@psykologi.uio.no

Peder Kjøs

psykolog

Odd Arne Tjersland

Professor i psykologi, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

peder.kjos@psykologi.uio.no

Forskningen gir verken grunnlag for å hevde at delt bosted er skadelig for små barn, at delt bosted er best for barn, eller at ordningen virker konfliktreduserende. Da bør de faglige begrunnelsene og de politiske beslutningene preges av mindre skråsikkerhet.

Bør delt bosted være den foretrukne ordningen for barna når foreldrene deres flytter fra hverandre? Mens dagens barnelov gir foreldre full avtalefrihet og pålegger dem å finne fram til den ordningen som er best for akkurat deres barn, sendte Barne- og likestillingsdepartementet i 2015 ut forslag til endringer i barneloven, med to alternative forslag om delt bosted: at delt bosted enten skulle *framheves* eller være *hovedregel*. I høringsrunden møtte forslaget om delt bosted som lovens hovedregel sterk motstand, og forslaget som ble sendt til Stortinget i september 2016 (Prop. 161 L (2015–2016)), går ut på at delt bosted skal *framheves* ved å bli nevnt aller først i oversikten over mulige samværsordninger. Liknende forslag har vært tatt opp flere ganger de siste 20 årene, og vekker hver gang stor debatt. Innleggene i debatten om delt bosted viser i stor grad til psykologisk forskning. For eksempel blir det hevdet at forskningen viser at det går bedre med barn som lever med denne ordningen, og at den motvirker konflikter mellom foreldre.

Bakgrunnen for dette fagessayet er at vi stiller oss undrende til hvordan argumentet «forskning viser» blir brukt. Vi vil drøfte påstanden om at psykologisk empiri og teori tilsier at delt bosted bør lovfestes som foretrukken løsning etter brudd, og tar for oss noen bidrag som har fått særlig stor plass i den norske debatten. Deretter vil vi problematisere grunnlaget for og nytteverdien av at fagfolk har introdusert veiledende aldersnormer for delt bosted (se FOSAP, 2014). Diskusjonen illustrerer et generelt poeng: hvor viktig det er å legge omtanke i hvordan forskning og teori formidles. Forskere og fagfolk må være nøye med å vise hvordan kunnskapen de viser til, har framkommet, hva forskningen faktisk sier noe om, og hvor kunnskapen er gyldig.

Skilsmisse på norsk: Omfattende kontakt med begge foreldre

Seint på 1980-tallet valgte tre-fire prosent av foreldrene en samværsordning tilsvarende delt bosted etter samlivsbrudd, og omtrent 30 prosent av barna hadde liten eller ingen kontakt med samværsforelderen (vanligvis far) etter bruddet (Kitterød, Lidén, Lyngstad, & Wiik, 2016). Etter den tid har det skjedd store endringer. I 2012 var det bare tre prosent av samværsfedrene som svarte at de verken hadde månedlig samvær eller hadde hatt kontakt per telefon, sosiale medier, e-post osv. siste måned (Lyngstad, Kitterød, Lidén, & Wiik, 2015). Det er altså ikke slik at skilsmissebarna

mister kontakt med fedrene sine, selv om foreldrene flytter fra hverandre. Men det *kan* skje, særlig når foreldrene aldri har bodd sammen og/eller konfliktnivået er høyt. Lav inntekt og dårlig helse hos en eller begge reduserer også sannsynligheten for mye samvær mellom barna og samværsforelderen (Lyngstad et al., 2015).

Fortsatt er fast bosted hos mor den vanligste løsningen etter et brudd, men andelen har sunket fra 84 prosent i 2002 til 66 prosent i 2012. I samme periode har andelen med delt bosted steget fra 8 til 25 prosent, mens andelen som bor fast hos far, har ligget nokså stabilt på 7–8 prosent. Informasjonen som ligger i disse tallene, er begrenset, siden vi ikke får vite hvor mye tid barnet er sammen med hver av foreldrene, men over halvparten av samværsfedrene oppga at de hadde minst ti dager månedlig samvær. I undersøkelser der en har gått tettere på de konkrete samværsordningene, fant man at omtrent tre av fire familier valgte samværsfordelinger fra «vanlig samvær» opp til 50/50 (Gulbrandsen & Tjersland, 2011a, b; Ådanes, Haugen, Jensberg, Husum, & Rantalaiho, 2011). Svarprosentene er lave, og tallene skal leses med en viss forsiktighet, men tendensen er tydelig: Foreldre har tatt i bruk barnelovens begrep «full avtalefrihet» på en måte som gjenspeiler hvordan de organiserte hverdagslivet sitt mens de bodde under samme tak; de som delte mye før, deler mye etter. Først og fremst er det den generelle likestillingen, slik den er tilrettelagt gjennom for eksempel fedrekvoter og barnehager, som har ført til at skilte foreldre deler stadig mer. At fast bosted hos mor fremdeles er den vanligste løsningen etter et brudd, reflekterer det som fremdeles er vanlig arbeidsdeling mellom foreldre, og innebærer neppe en nedvurdering av fedre.

Forskning viser ikke at delt bosted er best for barn

De siste årene er det blitt vanlig å vise til Warshak-rapporten (Warshak, 2014) for å underbygge påstanden om at delt bosted er den beste samværsordningen for barn. Warshak beskriver selv rapporten som et forsøk på å demme opp for feilinformasjon fra den australske forskeren Jennifer McIntosh (McIntosh, Smyth, & Kelaher, 2010) om at det er skadelig for små barn å overnatte hos far etter at foreldrene har flyttet fra hverandre. Rapporten skulle forhindre at denne ideen ble nedfelt i profesjonell praksis og familielovgivning, og dermed sette det allerede sårbare far–barn-forholdet i fare. Warshak ville vise hva forskningen «egentlig sier», både om det spesifikke spørsmålet om små barn og overnatting hos samværsforelderen, og mer generelt om småbarn bør ha en tydelig hovedbase hos den ene av foreldrene. Konsensusrapporten består av en oversikt over forskning med relevans for forskjellige samværsordninger, og dernest anbefalinger for politikk og praksis som er utledet av denne forskningen. Anbefalingene er begrenset til det som betegnes som «vanlige omstendigheter», og omfatter ikke foreldre som ikke innfrir vanlige krav til å være foreldre. Det er også en forutsetning at barnet allerede har en relasjon til begge foreldrene. Den endelige rapporten er lest og kommentert av 110 fagfolk som sier seg enige i konklusjonene og anbefalingene, selv om de ikke nødvendigvis går god for alle detaljer.

Foreldre har tatt i bruk barnelovens begrep «full avtalefrihet» på en måte som gjenspeiler hvordan de organiserte hverdagslivet sitt mens de bodde under samme tak; de som delte mye før, deler mye etter

Rapportens hovedmelding er at det *ikke* er grunnlag for å si at deleforeldreskap (shared parenting) og overnatting hos samværspersonen er uheldig, heller ikke for de yngste barna. Det er imidlertid vanskelig å fastslå at det er bedre med deleforeldreskap enn med aleneforeldreskap (sole

parenting), fordi det mangler direkte sammenliknbare saker. Det er lagt stor vekt på hvilke ordninger som bidrar til å hindre at fedrene faller fra, og der kommer deleforeldreskap best ut. Rapporten hevder imidlertid ikke at like mye tid hos hver av foreldrene hindrer frafall enda mer effektivt, og det advares mot at alle familier skal ha samme deling av samværstid.

Hva har så denne rapporten å tilføre diskusjonen om delt bosted i Norge? Fint lite, så vidt vi kan forstå, fordi «shared parenting» og delt bosted er forskjellige ordninger, og fordi det norske skilsmisselforskningen er ganske annerledes enn det amerikanske. Mens «shared parenting» kan være med og uten deling av avgjørelsesmyndighet, er dette noe av kjernen i delt bosted i Norge, og omfatter også muligheten til å begrense den andres flytting med barnet (se faktaboks). Og Warshak-rapporten må forstås i sin kontekst, USA, der langt flere barn mister kontakten med fedrene sine etter skilsmissen, og der vanlige samværsordninger kan være svært magre, ned til dagsbesøk på et par timer. Sammenlikningene i rapporten er gjort mellom familier som har lite eller ikke noe samvær, og de som praktiserer deleforeldreskap, definert som deling 35/65 eller mer, altså omtrent det samme som «vanlig samvær» i Norge. I den grad Warshak-rapporten er relevant, støtter den det som norske foreldre allerede har realisert, nemlig en høy grad av samarbeid om barna, både når de lever sammen og hver for seg.

At fast bosted hos mor fremdeles er den vanligste løsningen etter et brudd, reflekterer det som fremdeles er vanlig arbeidsdeling mellom foreldre, og innebærer neppe en nedvurdering av fedre

Warshak-rapporten handler først og fremst om de yngste barna, noe som begrenser tilfanget av relevante undersøkelser, og ingen av studiene er fra Norge eller andre nordiske land. Skal vi kort oppsummere annen forskning om barn og delt bosted, uten disse begrensningene, er det at delt bosted er en god ordning for både barn og foreldre – så sant betingelsene ligger til rette. De viktigste forutsetningene er at de to foreldrene har tillit til hverandre som omsorgspersoner, og at konfliktnivået mellom dem er lavt, at de greier å samarbeide og holde hverandre orientert om barnets gjøremål, at de er fleksible og greier å justere ordninger til barnas og familiens samlede behov og i tråd med utvikling og forandringer, at de bor i nærheten av hverandre, slik at nabolag og barnemiljø ligger fast, og at de har råd til å lage to hjem for barna (Haugen, 2010; Haaland, 1988; Lidén, 2007; Ottosen & Skage, 2012; Tjersland, 1992). At disse familiene lykkes, følger ikke automatisk av delt bosted som foreldreskapsform, men handler om foreldrenes kontinuerlige arbeid og innsats for å lage gode liv for barna sine, på tvers av hushold. Ifølge en nylig gjennomført svensk undersøkelse om barns levekår har barn som bor vekselvis hos mor og far etter samlivsbrudd det nesten like bra som barn som bor sammen med begge foreldrene, og betydelig bedre enn barn som bare treffer den andre av foreldrene en gang i blant (Fransson, Låftman, Östberg, Hjern, & Bergström, 2017). Men det betyr ikke nødvendigvis at de barna som lever med aleneforelder, ville hatt det bedre med delt bosted. Dette er først og fremst en undersøkelse som tydeliggjør ulikheter i svenske barns levekår, ikke hvilken samværsordning som er best for det enkelte barn.

Forskning viser ikke at delt bosted motvirker konflikter

Et annet argument som brukes i den norske diskusjonen for å framheve delt bosted er at ordningen er egnet til å dempe konflikter mellom foreldre. Argumentasjonen føres langs flere linjer. For det første vises det til undersøkelser som viser at foreldre som praktiserer delt bosted, samarbeider godt og

har et lavere konfliktnivå enn par med andre bosteds- og samværsordninger (Ottosen, 2012; Wiik, Kitterød, Lyngstad, & Lidén, 2015). Men ifølge forskerne selv viser dette først og fremst betydningen av hvilke ressurser og erfaringer deltakerne bringer med seg inn i det videre foreldreskapet. De som har valgt omfattende samværsordninger, har i stor grad delt både husarbeid og omsorgen for barna mens de bodde sammen (Ottosen, 2012), og det er i utgangspunktet lavt konfliktnivå mellom dem (Wiik, 2015). Denne typen undersøkelser viser at flere av delt bosted-familiene samarbeider bra, men ikke at ordningen i seg selv bedrer samarbeidet eller reduserer konflikter.

Det blir imidlertid også trukket fram forskning som skal vise at delt bosted har en konfliktdempende effekt som virker over tid. Resultatene hentes ofte fra en norsk spørreskjemaundersøkelse fra midt på 90-tallet om en nylig innført meklingsordning. Her ble foreldre som var til mekling, bedt om blant annet å vurdere konfliktnivået sitt ved tre tidspunkt; rett før og rett etter meklingen, og så ett år seinere (Ekeland & Myklebust, 1997). Blant foreldreparene som forskerne fulgte, var det en liten gruppe, 22 av 456 par, som hadde avtalt en utvidet samværsordning, og ifølge målingene hadde konfliktnivået sunket mest i denne gruppa. Samværsordningen deres liknet samværsordningen for delt bosted, men uten de flyttebegrensningene som ligger i dagens delt bosted-ordning. Frafallet i undersøkelsen var stort; av de 456 parene hadde halvparten falt fra allerede i første runde, og ved oppfølgingen ett år etter var det 29 prosent som var igjen. Det er ikke oppgitt hvor mange av de 22 foreldreparene som var med hele veien, og heller ikke om begge eller bare den ene parten har svart. Konfliktnivået skulle angis ved tre tidspunkt, på en skala fra 0 til 7. De fleste plasserte seg mellom 3 og 5, og forskjellene mellom gruppene var små. Riktignok er forskjellene mellom gruppene i endret konfliktnivå statistisk signifikant, men det er vanskelig å vite hva resultatene betyr. De 22 parene hadde *valgt* delt bosted, noe som var uvanlig midt på 90-tallet. Mye taler derfor for at disse foreldreparene var en selektert gruppe med høy grad av investering i «prosjekt delt bosted». Alt i alt er det altså mange sider ved denne undersøkelsen som gjør det problematisk å bruke den som grunnlag for utforming av politikk i dag.

En tredje linje i argumentasjonen for at delt bosted er egnet til å dempe konfliktnivået, er at man dermed fjerner konfliktgrunnet. Erfaringene fra land der man har innført delt bosted som norm, for eksempel Nederland, tyder heller på det motsatte. Etter innføring av ny lov i 1998, registrerte både rettsvesenet og hjelpeapparatet en økning i konflikter mellom foreldre (Van Lawick, 2012).

Det forslaget som nå er levert til Stortinget, at delt bosted skal nevnes først av mulige bostedsordninger, kan virke som en bagatellmessig endring. Men også her er det erfaringer fra andre land som det er verdt å merke seg. I 1980 innførte California som den første av statene i USA en vedtekt for å sikre mindreårige hyppig og vedvarende kontakt med begge foreldre, og joint custody¹ ble plassert først på lista over samværsordninger som retten skulle overveie. Åtte år seinere ble vedtekten trukket tilbake (Post, 1989). Det viste seg at formuleringen ble feiltolket, både av retten og av praktikere, som at joint custody skulle *foretrekkes*, og at det var den beste løsningen for barn. Feiltolkningen førte til at ordningen ble gjennomført også i familier der betingelser for slike ordninger ikke var til stede. Ifølge en oppfølging av 100 barn der foreldrene var i konflikt med hverandre og barna var mye hos hver av dem, framsto dette ikke som noen god løsning. Ifølge forskerne ble disse barna nedstemte, trakk seg tilbake, hadde flere somatiske symptomer og var mer aggressive enn barn med andre samværsordninger (Johnston, Kline, & Tschann, 1987).

---

1. Vi har valgt å beholde de amerikanske begrepene, for å unngå oversettelser som ikke blir tilstrekkelig presise.

Et ferskere eksempel er fra Australia, der det ble foretatt en endring i lovverket i 2006 som skulle oppmuntre til delt bosted, av hensyn til barna. Ifølge en oppsummering fra 2011 har lovendringen ikke ført til noen akselerert økning i delt bosted blant foreldre flest. Men budskapet om deling ble tolket som et spørsmål om foreldres *rettigheter*, og særlig fanget opp av foreldre med betydelige konflikter (Fehlberg, Smith, Maclean, & Roberts, 2011). Lovgivningen som fremmer delt bosted, synes å ha kommet mest til anvendelse i de sakene der dette er *minst* gagnlig for barna (Fehlberg et al., 2011). Dermed øker risikoen for samværsordninger der foreldrenes konflikter vil prege barnas hverdagsliv, og der mangel på samarbeid mellom de voksne gjør at tilbudet til barnet blir «et liv i to verdener med en mur mellom de to» – som det het i en tidlig undersøkelse om delt bosted i Norge (Haaland, 1988). Selv om det nyeste forslaget fra Barne- og likestillingsdepartementet bare er ment å «gjøre foreldrene mer oppmerksomme på muligheten for å avtale delt bosted for barnet» (Prop. 161 L (2015–2016), s. 64), har det altså vist seg at tilsynelatende små språklige endringer kan få overraskende store og utilsiktede virkninger.

Forskning viser ikke at delt bosted er skadelig for små barn

I 2015 utarbeidet Forening for sakkyndige psykologer (FOSAP) anbefalinger for samvær mellom småbarn (0–3 år) og foreldre etter skilsmisse, som er lagt ut på hjemmesidene til Norsk psykologforening. Bakgrunnen for anbefalingene er en bekymring for samværløsninger som ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til de yngste barnas sårbarhet, og at også fagfolk bidrar til beslutninger der ideen om rettferdighet mellom foreldrene får for stor plass.

I teksten fra FOSAP omtales foreldrene som «hovedomsorgsperson» og «samværsperson». Det anbefales at samværspersonen i de første 6 månedene kommer hjem der barnet bor, og deltar i bleieskift, trøst og liknende. I de neste 6–12 månedene kan samværet være noen flere timer på dagtid, fra 18–24 måneder én overnatting annenhver uke, fra to-tre år to til tre korte overnattinger annenhver helg, og deretter gradvis over til en ordning med vanlig samvær eller mer. Betydningen av fleksibilitet og individuell tilpasning framheves tydelig, og det er konkretisert hva som peker i retning av mer samvær og mindre samvær – stort sett varianter av det som er nevnt tidligere om *alle* barn, som at foreldrene har tillit til hverandre som omsorgspersoner, at de greier å kommunisere og holde hverandre orientert om barnet, osv.

Det er forståelig at sakkyndige psykologer ser etter normer å støtte seg til når retten etterspør konkrete anbefalinger, og heller ikke vanskelig å dele ønsket om å beskytte de særlig sårbare barna. Vi vil likevel trekke fram noen sider ved FOSAP-løsningen som vi mener bør drøftes. Det første gjelder bruk av aldersnormer. Det er en utbredt måte å tenke om barn på i vår kultur at barn på ulike alderstrinn *er* sånn og sånn, og har bestemte utviklingsmessige behov knyttet til ulike faser. Debattinnlegg om saken tyder på at anbefalingene blir lest og forstått som absolutte retningslinjer, og fortolket som en ny form for morspresumpsjon, der far skal settes på sidelinjen inntil barnet er blitt tre-fire år. Faren er at aldersnormer i overdreven grad oppfattes som «vitenskapelig underbygd praksis» som overstyrer individuelle hensyn. Viktige individuelle og kontekstuelle forhold kan bli marginalisert i møtet med en «norm» som er levert av fagfolk, uansett hvilke forbehold som følger normen.

Den andre siden ved FOSAP-løsningen vi vil kommentere, er den forskningen som det blir henvisning til, særlig «overnattingsstudiene» fra Australia (McIntosh et al., 2010, 2011). Som nevnt innførte man i Australia en lovendring i 2006 for å få flere foreldre til å velge delt bosted. Endringen inneholdt ingen bestemmelser om hvordan man skulle ivareta de yngste barna. En stigende uro

gjorde at den australske regjeringen etter hvert tok initiativ til å se nærmere på mulig utviklingsrisiko ved å overnatte ofte hos samværspersonen. Oppdraget gikk til Jennifer McIntosh. Mens noen møtte studien med stor begeistring (f.eks. Leach, 2014), representerte den for Warshak nettopp den forskningen han skulle demme opp for. Slik Warshak leser McIntosh, er hennes hovedbudskap at små barn ikke bør overnatte hos far før de er tre år gamle. McIntosh har besvart denne utlegningen, og understreker at hun ikke har gjennomført en undersøkelse om tilknytning, men en sekundæranalyse av et longitudinelt datasett som allerede forelå (McIntosh, Smyth, & Kelaher, 2014). Datasettet inneholdt spørsmål om et tilknytningsrelevant fenomen, nemlig barnas følelsesregulering, innenfor de forskjellige overnattingsregimene. Ifølge forskeren selv gir undersøkelsen *ikke* grunnlag for å si at det er risikabelt å overnatte hos samværspersonen. Videre tar MacIntosh avstand fra ideen om *monotropi*, nemlig at små barn bare kan knytte seg til én person, og foreslår at denne ideen erstattes med en idé om «trepersons trygg base» (triadic secure base). Samtidig maner hun til forsiktighet med mange overnattinger hos samværspersonen hvis foreldrene er uenige om hvordan de skal dele, og barnet ennå ikke er trygg på begge foreldrene. Det er dermed urimelig å bruke denne australske forskningen til å begrunne absolutte grenser for overnatting – og liten grunn til å legge så mye krefter i å argumentere mot denne forskningen som Warshak gjør i sin rapport.

Vårt tredje punkt er knyttet til den sentrale plassen som tilknytningsteori har fått i tenkningen om små barn og samværsordninger. Denne type utviklingsforståelse er kritisert for å overse ikke bare verden utenfor foreldre–barn-relasjonen, men også variasjoner og endringer innenfor (Rogoff, 2003). Barn som blir født i dagens Norge, får helt andre muligheter enn tidligere til å utvikle nære og trygge forhold til både mor og far fordi det er blitt vanlig at begge deltar aktivt fra første stund. Dette gir et annet utgangspunkt for deling etter et brudd enn tidligere. Også tilknytningsforskere selv peker på hvor viktig det er å se omsorgen i en større kontekst (Smith, 2013). Og barns trivsel avhenger ikke bare av tilknytningen innenfor den lille familien, men også av tilhørighet til et større nettverk av besteforeldre, venner i barnehagen, foreldrenes nettverk, osv. Dessuten er det viktig at foreldres omsorgsoppgave ikke reduseres til et spørsmål om tilknytning, verken i rettssalen eller i fagfolks formidling av hva foreldreskap handler om. Da risikerer vi å usynliggjøre det omfattende arbeidet som ligger i det å ta vare på barn: å legge til rette for den daglige velferden og gi relevant utviklingsstøtte gjennom måten det gjøres på (Andenæs, 2014; Haavind, 1997; Morss, 1996).

Konklusjoner

Når vi har gått inn i noe av den sentrale forskningen som deltakerne i debatten om delt bosted trekker veksler på, er vi blitt slått av hvor unøyaktig den ofte blir gjengitt, og av manglende forståelse for forskningens kontekst. Den forskningen vi har sett nærmere på, gir ikke grunnlag for å hevde at delt bosted er best for barn, eller at ordningen virker konfliktreduserende, og heller ikke at delt bosted er skadelig for små barn. Det er bekymringsfullt om skråsikkerhet på denne forskningens vegne får prege de politiske beslutningene, og uheldig om den samme skråsikkerheten trekkes inn i psykologers yrkesutøvelse og plasserer psykologifaget i en overdrevent sikker rolle. Det vi kan si, er at delt bosted kan være en utmerket ordening når betingelsene ligger til rette for det, og at de minste barna vil være ekstra avhengige av at de voksne arbeider sammen for å lage en tilværelse som er forutsigbar, og som henger sammen – men ikke ut fra helt andre mekanismer enn for eldre barn. Vi savner også refleksjoner om utfordringer ved å overføre gruppebasert kunnskap til det enkelte barn og dets familie. Svaret på hvordan foreldreoppgaven kan videreføres best mulig etter en skilsmisse, finnes verken i effektstudier av forskjellige samværsordninger eller i én teori – men både studiene og teoriene kan

fungere som bakteppe for vurderingene i den konkrete saken. Fokus må rettes mot å skape et godt hverdagsliv for det enkelte barn, og det er der forpliktelsen må ligge, både hos lovgivere, meklere, sakkyndige og foreldre.

Nøkkelbegreper om foreldreskap

En rekke av de begrepene som brukes for å beskrive ordninger knyttet til foreldreskap, både før og etter brudd, er langt fra selvforklarende. Dette bidrar til å skape mange misforståelser. For eksempel kan barnet bo omtrent like mye hos hver av foreldrene uten at det har delt bosted i juridisk forstand, og det kan ha delt bosted i juridisk forstand uten at det tilbringer halvparten av tida hos hver av foreldrene. Vi vil derfor gjøre rede for noen av nøkkelbegrepene.

Foreldreansvar innebærer rett og plikt til å treffe avgjørelser for barnet i personlige forhold (bl.a. samtykke til medisinsk behandling, innmelding i trossamfunn, flytting til utlandet). Både gifte og samboende foreldre får automatisk felles foreldreansvar for felles barn når barnet blir født, og fortsetter med dette etter separasjon og skilsmisse, med mindre de avtaler at en av dem skal ha det alene. Når foreldrene ikke er gift eller bor sammen når farskapet blir etablert, har moren foreldreansvaret alene. Men foreldrene kan avtale at de skal ha felles foreldreansvar, eller at far skal ha foreldreansvaret alene. Avtalen må sendes til skattekontoret for å være gyldig.

Foreldre med felles foreldreansvar skal ta avgjørelsene i fellesskap, og i det foreldreansvarsbegrepet vi har i Norge, ligger det en bred forpliktelse om at begge foreldre forventes å ta del i barnets liv. At omtrent 95 prosent av foreldre som skiller seg, fortsetter å ha felles foreldreansvar, er et tydelig signal om at de to vanligvis fortsetter å være involverte og samarbeidende foreldre selv om de ikke lenger bor sammen.

Barnets faste bosted: Når foreldre flytter hver for seg, avtaler de hvor barnet skal bo fast. Bostedsforelder, den som barnet bor fast hos, har noe mer innflytelse over barnets dagligliv enn samværsforelder (f.eks. valg av barnehage og andre større avgjørelser om dagliglivet), men det framgår tydelig av loven at alle overordnede beslutninger om barnet skal drøftes mellom foreldrene, så sant de har felles foreldreansvar. Hvis bostedsforelder ønsker å flytte og ta med seg barnet, må samværsforelder varsles i forveien. Men bostedsforelder kan uansett flytte innenlands hvis foreldrene ikke kommer til enighet til tross for inngående drøfting av spørsmålet.

Delt bosted: Foreldre kan også avtale at barnet bor fast hos begge – såkalt delt bosted. Denne merkelappen betyr ikke, som mange kanskje tror, like mye tid hos hver, men kan romme samværsdelinger fra 50/50 ned til «vanlig samvær». Den gir likevel lik rett til innflytelse over barnas liv, også om flytting innenlands. Dersom en foreldre motsetter seg flytting, kan ikke den andre ta med seg barna.

Samvær: Foreldre står fritt når de skal avtale omfang av samvær, men er pålagt å legge vekt på best mulig samlet foreldrekontakt, barnets alder, barnets tilknytning til nærmiljøet, reiseavstand mellom foreldrene og hensynet til barnets beste for øvrig. Loven fra 2010 definerer «vanlig samvær» som samvær annenhver helg, en ettermiddag i uka med overnatting, tre uker om sommeren, høst- eller vinterferie, annenhver jul og påske – i alt ca. 110 dager. Loven presiserer at dette ikke skal forstås som et minimumssamvær som den ene av foreldrene automatisk har rett til.

Referanser

- Andenæs, A. (2014). The task of taking care of children: Methodological perspectives and empirical implications. *Child & Family Social Work*, 19(3), 263–271. DOI: 10.1111/j.1365-2206.2012.00897.x
- Ekeland, T.-J. & Myklebust, V. (1997). *Foreldremekling. Brukarperspektivet*. Møreforskning. Forskningsrapport nr.23. Volda: Høgskulen i Volda.
- Fehlberg, B., Smith, B., Maclean, M., & Roberts, C. (2011). Legislating for shared time parenting after separation: A research review. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 25(3), 318–337.
- FOSAP (2014). *Samvær 0–3. Om samvær for de minste barna etter lov om barn og foreldre*. Oslo: Norsk psykologforening. Lenke: <http://www.psykologforeningen.no/foreningen/nyheter-og-kommentarer/aktue...>
- Fransson, E., Låftman, S. B., Östberg, V., Hjern, A., & Bergström, M. (2017). The living conditions of children with shared residence – the Swedish example. *Child Indicators Research*. DOI 10.1007/s12187-017-9443-1.
- Gulbrandsen, W. (2013). Foreldrekonflikter etter samlivsbrudd: En analyse av samspill og kilder til det fastlåsende. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 50(6), 538–51.
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O.A. (2011a). *Foreldremekling ved samlivsbrudd, Delrapport nr. 1*, Forskningsrapport. Oslo: Psykologisk institutt.
- Gulbrandsen, W. & Tjersland, O.A. (2011b). *Foreldremekling ved samlivsbrudd, Delrapport nr. 2*, Forskningsrapport. Oslo: Psykologisk institutt.
- Haugen, G.M.D. (2010). Children's perspectives on everyday experiences of shared residence: Time, emotions and agency dilemmas. *Children and Society*, 24(2), 112–122. DOI: 10.1111/j.1099-0860.2008.00198.x
- Haaland, K.R. (1988). *Familien etter skilsmissen*. Erfaringer fra delt omsorgsløsning. Oslo: Cappelen.
- Haavind, H. (1997). *Liten og stor. Mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johnston, J., Kline, M. & Tschann, J.M. (1989). Ongoing post divorce conflict: Effects on children of joint custody and frequent access. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 576–592.
- Kitterød, R.H., Lidén, H., Lyngstad, J., Wiik, K.A. (2016). Delt bosted for barna etter samlivsbrudd – en praksis for folk flest? *Sosiologisk tidsskrift*, 24(1), 27–50. DOI: 10.18261/issn.1504-2928-2016-01-02
- Leach, P. (2014). *Family Breakdown: Helping children hang on to both their parents*. London: Unbound.
- Lidén, H. (2007). Barns erfaringer med delt bosted. I Skjørten, K., R. Barlindhaug & H. Lidén (red.). *Delt bosted for barn* (s. 151–257). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lyngstad, J., Kitterød, R.H., Lidén, H., & Wiik, K.A. (2015). *Hvilke fedre har liten eller ingen kontakt med barna når foreldrene bor hver for seg?* Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- McIntosh, J.E., Smyth, B., & Kelaher, M. (2010). Parenting arrangements post-separation: Patterns and developmental outcomes, Part II. Relationships between overnight care patterns and psycho-emotional development in infants and young children. I: J. McIntosh, B. Smyth, M. Kelaher, Y. Wells, & C. Long (red.), *Post separation parenting arrangements and developmental outcomes for infants and children: Collected reports* (pp. 85–168). North Carlton, Victoria, Australia. Hentet fra <http://www.ag.gov.au/FamiliesAndMarriage/Families/FamilyViolence/Documen...>

- McIntosh, J. & The Australian Association for Infant Mental Health (2011). *Infants and overnight care – post separation and divorce: Clinical and research perspectives*. Hentet fra http://www.aaimhi.org/inewsfiles/AAIMHI_Infants_and_overnight_care.pdf
- McIntosh, J., Smyth, B.M., & Kelaher, M.A. (2014). Responding to concerns about a study of infant overnight care postseparation, with comments on consensus: Reply to Warshak. *Psychology, Public Policy, and Law*, 21(1), 111–119.
- Morss, J. (1996). *Growing critical: alternatives to developmental psychology*. London: Routledge.
- Ottosen, M.H. & Stage, S. (2012). *Delebørn i tal. En analyse af skilsmissebørns samvær baseret på SFI's børneforløbsundersøgelse*. SFI-rapport 12:16. København: SFI.
- Post, D. (1989). Arguments against joint custody. *Berkely Journal of Gender, Law and Justice*, (4)2, 316–325.
- Prop.161 L (2015–2016). *Proposisjon til stortinget* (forslag til lovvedtak). Endringer i barnelova mv. (likestilt foreldreskap). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Rogoff, B. (2003). *The Cultural Nature of Human Development*. New York: Oxford University Press.
- Smith, L. (2013). Delt omsorg i lys av tilknytningsteori. *Oppvekstrapporten 2013*. Oslo: BUF-dir.
- Tjersland, O. A. (1992). *Samlivsbrudd og foreldreskap. Meklingsprosessens psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget
- Van Lawick, M.J. (2012). Vechtscheidende ouders en hun kinderen. *Systeemtherapie*, 24(3), 129–150. Engelsk versjon: http://narativ.cz/files/children_and_their_divorced_fighting_parents_-_m...
- Warshak, R.A. (2014). Social science and parenting plans for young children: A consensus report. *Psychology, Public Policy and Law*, 20 (1), 46–67. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/law0000005>
- Wiik, K. A., Kitterød, R. H., Lyngstad, J., & Lidén, H. (2015). *Samarbeid mellom foreldre som bor hver for seg*. SSB Rapporter nr. 1. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Ådanes, M., Haugen, G. M. D., Jensberg, H., Husum, T. L. & Rantalaiho, M. (2011). *Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov. Er meklingsordningen tilstrekkelig innrettet mot de vanskelige sakene, opplever foreldrene mekling som nyttig, og er barnets beste en rettesnor for avtalen?* Oslo: SINTEF-Rapport A20162.